

Slovenski Pravnik.

Leto XXXI. V Ljubljani, 15. julija 1915. Št. 6. in 7.

Stališče ženske v avstrijskem pravu.

Spisal dr. Fran Mohorič.¹⁾

Uvod.

V dobi, ko tudi ženstvo stremi in se v ženskih združenjih bori za enakopravnost, samostojnost in neodvisnost svojega spola v zasebnem in javnem življenju; v dobi, ko tudi pri nas ne nahajamo več žensk — le učiteljic, ampak srečavamo tudi že, najsi poredkeje, doktorice-zdravnice (v Trstu, v Bosni, na Dunaju), drugod nahajamo tudi odvetnice in poslanke;²⁾ v dobi, ko poslujejo tudi že pri nas v zasebnih trgovskih službah poleg prodajalk tudi šolane kontoristke, blagajničarke, — po odvetniških, notarskih in samoupravnih in javnih pisarnah tipkarice, solicatorke in pisarniške ravnateljice, — v jetnišnicah jetničarke, — pri pošti poštna uradnice in upravnice; v dobi, ko je bila tudi v Avstriji voljena prva deželna poslanka na Češkem, četudi vsled razpustitve deželnega zbora ni prišla do vladnega pripoznanja in izvrševanja tega poklica; v dobi končno, ki je rodila in dala veljavo svetoyne učenosti Poljakinji madami Curiljevi, in v dobi, ki se postavlja celo s pogumnimi pilotkami, — v tej dobi pač ne more biti odveč, če tudi naše ženstvo pregledno premotruje svoje pravno stališče po domačih veljavnih zakonih in se vsaj nekoliko ozira po tem, kar mu more prinašati ali prinaša bližnja bodočnost.

¹⁾ „Splošno žensko društvo v Ljubljani“ se je bilo obrnilo do društva „Pravnika“ s prošnjo, naj bi priredilo predavanja o ženskem pravu. Da se tej želji ustreže, je imel uvodno predavanje pisatelj dne 20. decembra 1913. Podal je le bolj okvir tvarine za bodoča podrobna predavanja. Na tej podlagi je „mutatis mutandis“ nastal pričujoči spis. Tvarina v obsegu izvršenega prava je izdelana podrobno.

²⁾ Na Švedskem; časopisi poročajo, da je na Angleškem nad 1000 zdravnic. V kmečkem koledarju (Celje) za leto 1914 je objavljena slika prve ameriške sodnice; pravkar (18./12. 1913) sem čital v dnevniku o prvem ženskem notarju v Italiji. Na vseučilišču v Frankfurtu imajo prvo vseučiliščno profesorico zdravilstva.

I.

Pravice na polju zasebnega državlanskega prava.

1. Glede pravice osebnosti sta po našem občnem državlanskem zakoniku oba spola enakopravna. Ženska more kakor moški pridobivati vse pravice zasebnega prava in enako tudi sklepati obveznosti zasebnega prava v zakonitih mejah kakor moški.

To so pridobitve francoske revolucije, evangelij prirodnega prava,¹⁾ ki je temelj tudi našemu zakonu.

Osebna enakopravnost je vzakonjena v nastopnih določbah:

a) Vsak človek (torej brez razlike spola) ima prirodne, že po razumu uvidne pravice (§ 16 o. d. z.) in zato ga je smatrati osebo.

b) Vsakdo (torej brez razlike spola) je pod pogoji, predpisanimi v zakonih, zmožen pridobivati pravice (zasebnega prava § 18).

c) Enako in celo izrecno poudarja te pravice zakon v § 1349.: Tuje obveznosti more prevzeti brez razlike spola vsakdo, komur pristojna prosta uprava svojega premoženja.

V zasebnem pravu glede pravice osebnosti je torej naše žentvo lahko povsem zadovoljno z določbami našega občnega državlanskega zakonika, starega že nad sto let.

Iz dosedanjih navedb sledi samo od sebe, da naš zakon zlasti tudi pri starosti bodisi glede pridobitve ali glede obveznosti ne dela nobene razlike med moškim in ženskim spolom; torej zlasti ne med

Naknadno čitam v časopisu „Agrar Tagblatt“ 27./12. 1913 o prvi doktorici gospodinjstva, katero dostojanstvo je podelilo ameriško vseučilišče Illinois na podlagi znanstvenega dela.

Glede ženske volilne pravice (aktivne in pasivne) stoje v prvi vrsti a) Zjedinjene države avstralske, kjer deloma do tri četrtine volilk (izmed vseh volilcev) oddaja glasove; (poročilo N. W. J. z dne 2. 1. 1914); b) Nova Zelandija, kjer je leta 1911 oddalo glasove 82,5% volilk; c) Finska, kjer je 1908 oddalo glasove nad 56% opravičenih volilk, kjer je volilk 707.247, volilcev pa 642.813, poslank je bilo l. 1907 — 19; 1908 — 25, 1911 pa samo 14, in se torej ženske (navolivši se poslanskih brig) ne poganjajo več v toliki meri za poslarstvo. d) Naknadno tekom leta 1915 so dobile tudi na Danskem — žensko aktivno in pasivno volilno pravico. — Žensko izvolitev izrečno izključuje zakon Goriški in Gradiški, Solnograški in Predarlski.

¹⁾ Naravne, pravijo, so to pravice. Aškerc; Zimska romanca.

otroci do sedmega leta starosti; med nedorasleci do štiriinajstega leta; med nedoletniki do štiriindvajsetega leta starosti. Istotako zakon ne razlikuje spola pri besnikih, blaznikih in bebcih, pri zapravljivcih in odsotnikih (§ 21).

Glede ženitnega zakona navaja § 90 po svojem napisu skupne (pravice) zakoncev:

a) Predvsem imata oba dela enako obveznost k zakonski dolžnosti, zvestobi in dostojnemu vedenju.

b) Toda že § 91. z napisom: »Posebne (pravice in obveznosti) soproga« določuje nekoliko drugače: Mož (soprog) je glava rodbine. V tej lastnosti ima zlasti pravico, voditi hišno gospodarstvo; obvezan pa je tudi, priskrbovati soprogi dostojno vzdrževanje po svojem premoženju, in jo zastopati v vseh priligodkih.

c) Po § 92. (ki ima napis: Posebne pravice in obveznosti soproge) dobi žena moževo ime,¹⁾ uživa pravice njegovega stanu, je obvezana slediti mu na njegovo domovališče, ga po močeh podpirati v domačnosti in pridobivanju, in kolikor zahteva domači red, izpolnjenati njegove odredbe, in skrbeti za njih izpolnjevanje.

Ta določba torej nalaga soprogi v pretežni meri dolžnosti. Vobče pa te razlike niso tako velike in dejansko pomenljive.

Dobro pravi prislovica: V omejitvi se kaže mojster. In meni se zdi, če nekoliko z oddaljenega stališča motrim ta paragraf, kakor bi uredniki občega državljanskega zakona, ko so z resnim očesom določali te pretežne obveznosti za soprogo, — v ozadju vendar le mislili s skrivnim in tankočutnim nasmehljajem, da je ostalo med vrstami še dovolj prostora tudi za soprogine pravice ali predpravice pod streho domačije, ki jih bo soproga znala in jih zna stopnjevati z ljubeznjivostjo, s preudarnim odnehanjem in umno obzirnostjo, z vsestransko brižnostjo in varčnostjo do dejansko neomejene visoke stopinje. Ali ni tudi naš narod prisodil soprogi istotako med besedami (živi govor nima vrst) pretežne veljave v pregovoru: »Žena podpira tri vogle« (torej mož pa samo enega)?

Seveda izven okrožja domačnosti, pro foro externo, velja strogo besedilo zakonovo in so soprogove predpravice neizprosne.

d) Take predpravice soproga nahajamo tudi še v 28. poglavju našega zakona o premoženjskih pravicah obeh soprogov, odnosno v

¹⁾ ... „Jaz dal njej kos sem svojega imena“. Aškerc: Zimska romanca.

ženitnih dogovorih, zlasti v § 1237., ki govori o tem, da v zakonu, če ni posebnega dogovora, obdrži vsak soprog lastnino svojega premoženja, in da tudi pri tem, kar eden soprog v zakonu pridobi, nima drugi soprog nikake deležnosti.

e) Vendar se v končnem pristavku izreka: »V dvomu se domneva, da je pridobitev soprogova«. Soproga mora torej v takem slučaju dokazati nasproti obstoječi pravni domnevi — svojo pridobitev.

f) Važno predpravico sporogovo ustanavlja tudi § 1238. o. d. z.: Dokler soproga ni ugovarjala, velja pravna domneva, da je ona zaupala soprogu kot svojemu zakonitemu zastopniku oskrbovanje svojega prostega premoženja.

g) Dalje § 1239.: Soprog se glede na tako oskrbovanje sicer sploh smatra kakor kak drugi pooblaščen stvarni skrbnik; vendar on jamči samo za temeljno premoženje ali glavnico. Glede haska, pridobljenega tekom oskrbovanja, soprog ni dolžan dajati računa, če se to ni izrečno dogovorilo; račun je namreč smatrati poravnanim do dneva razrušenega oskrbovanja.

h) In končno še § 1240.: Tudi soproga ni dolžna zaračunati preužitka, ki ga je sicer odstopila soprogu, pa tekom zakona sama imela. Vendar je sprogoma prosto, taka tihoma privoljena oskrbovanja ustaviti.

i) Določbe §§ 1227. in nasl. o doti, zaženu itd. so pogodbenega značaja in zato ne spadajo nadalje v obseg naše razprave; sicer pa velja v njihovem področju popolna ravnopravnost obeh spolov v zmislu poprejšnjih navedb.

Kakor znano, se soproga uspešno obrani soprogovega oskrbnitva in najbolje ovrže zakonito domnevo soprogovega oskrbovanja s tem, da naznani sodišču odpoved soprogovega oskrbovanja; sodišče vzame to odpoved na znanje in jo razglasi na sodni deski in krajevno običajno ali še na ostrejši način, po objavi v časnikih i. t. d.

3. V področju obč. državlanskega zakona je končno še omenjati stališče, ki ga zavzema žena kakor zakonita zastopnica v rodbini.

Žena pri nas ni mogla biti popolna samostojna zastopnica svojih nedoletnih ali sploh nesamopravnih otrok in je imela v tem oziru nasproti možu zdatno podrejeno in omejeno stališče.

Pod napisom: Podpiranje varuhinje po sovaruhu je določal § 211.:

a) Materam in starim materam, ki prevzamejo varstvo, je dodati sovaruha. Ta je po § 213. dolžan, da pri opraviilih, za katerih veljavnost je potrebno privoljenje varstvenega sodišča, so-podpiše prošnjo varuhinje, ali jim pridene svoje posebno mnenje, ali na zahtevo sodišča poda neposredno o takem opraviilu svoje mnenje.

Tukaj so torej prav jasno bile izrečene omejitve varuhinje.

Kakor sodobne določbe, je tudi to določbo razlagati iz odnošajev svojega časa pred sto leti, ko ženske še niso bile, kakor danes, večče poslovanja izven doma, zlasti pri oblastvih; ko so ženske bile vezane še bolj kakor danes na dom in ognjišče, pa tudi osebno niso mogle hoditi k oblastvom, razen v skrajni sili. Očividno iz tega razloga je zakon dovolil varuštvo samo materam in starim materam, ter je varuhinjam določil pripomočnika — sovaruha.

b) § 192. namreč določa izrečno, da se (drugim) osebam ženskega spola, istotako tudi redovnikom in inozemcem varuštvo ne sme nalagati.

Nekaj enakega določa tudi § 198. glede dopustnosti varuhov, ako oče ni določil nobenega varuha ali je določil nesposobnega, — v takem slučaju je varuštvo zaupati predvsem očetovemu očetu, potem materi, nadalje očetovi materi in končno drugemu sorodniku in sicer onemu, ki je moškega spola, najbližji ali med enakovrstnimi starejši.

Toda glede varuštva je prinesla delna novela k o. drž. zakoniku iz leta 1914, uvažujoča napredek ženske v današnjih dneh, važne in žensko pravo razširjajoče določbe.

a) Če je bila dosedaj poklicana k varuštvu otrok mati šele na drugem mestu za starim očetom, je pozvana sedaj na prvem mestu, in očetov oče šele na drugem mestu, kadar namreč mati sama ne more prevzeti varuštva (§ 26. k § 198. o. d. z.).

b) Po novem zakonu vodi mati varuštvo samostojno brez sovaruha. Sovaruha je materi dodati le izjemoma:

1.) Kadar je upravičenec — oče sam oporočno odredil sovaruštvo;

2.) kadar mati varuhinja sama zahteva sovaruha;

3. kadar sovaruha imenuje sodišče iz posebnih važnih razlogov, zlasti zaradi obsežnosti in težavnosti varuških poslov;

4. kadar zahtevajo to posebne razmere nezakonskega otroka za zaščito otrokovih pravic, na pr. pri tožbah zaradi očetovstva in preživnine itd. (§ 27. k § 211. o. d. z.).

Po novem zakonu more mati varuhinja predlagati, da se odpusti dosedanji sovaruh ali skrbnik, in da se ona sama imenuje za edino varuhinjo ali skrbnico (§ 29.).

e) Pa tudi tujim otrokom morejo biti ženske samostojne varuhinje. V to svrho pa potrebujejo privoljenja soproga, razen a) kadar gre za varuštvo lastnega otroka, b) kadar je mož izrečen umobolnim, ali kadar je mož neznanega bivališča ali c) je zakon ločen (§ 22. k § 193. o. d. z.).

d) Ženske in sicer samo matere in stare matere so celo primorane sprejeti varuštvo; s tem je obenem izrečeno, da se ženske ne morejo siliti k varuštvu za tuje otroke, pač pa imajo pravico do takega varuštva (§ 24. k § 145.).

4.) Ker občni drž. zakonik dovoljuje ženski zlasti neomejeno pridobivnost in obveznost, in s tem tudi prosto razpolago s svojim premoženjem, zato ji mora dosledno dovoljevati tudi prosto razpolago p o z a d n j i v o l j i, torej z oporoko in volilom, in tudi v tem oziru naš zakon ne pozna razlike med moškim in ženskim spolom. Zlasti ne ovira soproge dejstvo, da je po pravni domnevi mož upravnik njenega premoženja.

Zakon v § 533. govori samo o z a p u s t n i k u, toda glede na načelno zakonovo naziranje ni dvoma, da ta izraz pomeni zapustnika ali zapustnico.

§ 568. dovoljuje zapravljevcu (moškega in ženskega spola) razpolagati zadnjevoljno le z eno polovico premoženja.

Iz razloga nezmožnosti razpolagati s premoženjem so tudi nedorasleci nesposobni delati oporoko; nedoletniki, ki še niso izpolnili 18. leta, jo morejo delati samo ustno pred sodiščem. Tudi tukaj sicer ni razlike med moškimi in ženskami. Razun pri sodišču mogo nedoletne osebe v isti obliki delati oporoko tudi pri notarju (§ 70. not. reda). Glasom § 569. pa se more po izpolnjenem 18. letu izreči zadnja volja brez omejitve.

Z oporoko človek na viden način posvedoči svojo zadnjo voljo glede svojega premoženja. Vendar se ta svedočba tiče le oporočnika samega in njegove proste razpolage, glede katere zakon, kakor izhaja iz prejšnjih navedb, ne dela razlike med moškimi in ženskami.

Po novem (začasnem) zakonu so v področju obč. drž. zakonika predvsem razširjene ženske pravice v rodbinskem pravu.

Če so dosedaj imeli nezakonski otroci zakonito dedno pravico le za nezakonsko materjo, imajo sedaj razširjeno dedno pravico tudi za vsemi sorodniki (nezakonske) matere, torej tudi za materinimi starši, prastarši, tetami, strici itd. (§ 65. k § 754. o. d. z.). Zato pa dedujejo za nezakonskim otrokom vzajemno in istotako tudi (nezakonska) mati in njeni sorodniki (§ 66. k § 756. o. d. z.).¹⁾

II.

Pravice po trgovinskem zakonu.

Nekoliko razširjene so pravice žensk v trgovinskem, v meničnem in obrtnem zakonu.

1.) Trgovinski zakon pripoznava ženski enakopravni značaj trgovke.

¹⁾ Za primero: Kako se razvija žensko pravno stališče v inozemstvu, naj se omenjajo za skrajni sever in iztok (po nemški knjigi: der Entwurf des russischen Zivilgesetzbuches, dargestellt und besprochen von Wilhelm von Seeler, Professor der Universität Berlin, Guttentag 1911) nekatere točke iz osnutka civilno-pravnega zakonika iz leta 1905 za Rusko.

Pravice osebnosti. § 1. Vsakomur se od dneva rojstva do smrti pripoznava sposobnost, imeti in pridobivati zase imovinskopravne in osebne pravice. Torej brez razlike za moški ali ženski spol. Po § 2. je zasebnopravnost neodvisna od spola, vere in stānu, kolikor zakon izrečno ne dela izjem. V enakem zmislu se glasi § 3., 4. vsakomur (moškim enako enako kakor ženskam) pristojna privica poljubno naseliti se, prebivati, pridobivati vsakovrstno premoženje, baviti se z rokodelstvom, trgovati in obrtovati kolikor niso določene izrečne izjeme.

Glede stališča ženske v rodbini ustanavlja osnutek za oba soproga dolžnost k zakonski zvestobi, medsebojni skrbi in pomoči (§ 230). Možu kot glavi rodbine pristojna odločevalni glas v rodbinskem življenju; pri zlorabi te moči pa žena ni obvezana podvreči se (§ 231.). Žena je gospodinja hiše in pomaga možu po možnosti pri deln in obrtu (§ 232). Zakonca sta obvezana bivati skupaj; žena mora slediti možu, če premeni domovališče, izvzemši slučaj nevarnosti za njeno življenje, zdravje ali za obstoj ali red v rodbinskem življenju (§ 234). Mož mora preskrbovati ženo po svojih močeh in svojem stanu. Če žena po svoji krivdi ne prebiva z možem, ima pravico le do najpotrebnejše preskrbe. Nasprotno pa mora žena oskrbovati moža, kadar se nahaja v sili.

Dota (pridanoje) ostane last ženina, čeprav je bila izročena možu (§ 252.). Noben zakonec ni upravičen razpolagati s premoženjem drugega brez posebnega pooblaščenja (§ 239.).

Varuh more biti mož in žena (§ 534.)

To je pač posledica enakopravnosti ženske pri razpolaganju in obveznostih glede svojega premoženja.¹⁾ Vendar je opozarjati na eno dejstvo. Trgovina je nekaj strokovnega. Za njo je treba izuka in posebne izvežbanosti, ki ob izdaji obč. drž. zakonika z ozirom na takratno nedostatno šolstvo ženskemu spolu še ni bila navadna, pač pa mnogo manje pristopna nego moškemu.

Iz tega vidika nam je tedaj presojeti ženske upravičenosti v trgovinskem pravu.

V členu 6. trg. zakona se določa: *Ženska*, ki se obrtoma peča s trgovinskimi opravili (*trgovka* — *Handelsfrau*), ima v trgovinskem obratu vse pravice in dolžnosti *trgovca*. V tem členu se tudi izrečno določa, da se trgovka v trgovinskih opravilih ne more pozivati na ugodnosti, ustanovljene zanjo v (nekaterih) drugih državah.

Glasom člena 7. ne more biti zakonska žena brez moževega dovoljenja — *trgovka*. Vendar se smatra že, da je mož privolil, če žena z moževo vednostjo in brez njegovega ugovora — trguje. Sicer pa more namesto moža dati ženi dovoljenje tudi sodišče (§ 6. uvod. zak. k trg. z.). Ta člen tudi določa, da trgovčeva žena, ki možu v trgovinskem obratu samo pomaga, ni *trgovka*.

Da se more trgovka v trgovinskih opravilih veljavno obvezovati, kakor poudarja člen 8., je glede na ženski priznано načelo prostega razpolaganja samoumevno.

Ravnotako tudi določba § 9, da se more trgovka, — ne glede ali neomožena ali omožena — sama zastopati pred sodiščem.

2. Najstrožja plačilna obveznost je svojstvo *menice*; vendar menično pravo nima za ženstvo nobene posebne določbe in zato nobene omejitve. Glede obveznosti iz menice torej med moškim in žensko ni razlike.²⁾

¹⁾ Če je žena trgovka, — ne more stati poleg nje kak moški in biti odgovoren pri premnogh poslih trgovine. Zato ni preostajalo že svoj čas zakonu nič drugega, nego pustiti ženi-trgovki proste roke in prosto poslovanje v trgovini, kadar je enkrat postala samostojna trgovka.

²⁾ Menica — upniku prekorišten vrednostni papir posebne veljave — je za dolžnika hud neizproslen dolg. Ona je namenjena zgolj in izključno le za strokovno v takih poslih izbežbane ljudi, kajti goli podpis ustanavlja že obveznost strogega, najtočnejšega plačila v trenutku zapalosti — brez usmiljenja in brez ozira na to, ali je podpisalec prejel pokritje ali ne. Menica je namenjena pravim trgovcem in trgovskim veleobrtnikom, za to med moškimi in ženskimi trgovci menično pravo ne more delati razlike.

Člen 1. meničnega zakona določa: Menično sposoben je vsak, kdor se more pogodbeno obvezati. Drugače je na Francoskem, kjer ženske nimajo menične sposobnosti, izvzemši samo ženske-trgovke.

3. Tudi obrtni zakon mora predvsem uvaževati načelno enakopravnost obeh spolov v prosti razpolagi in obveznosti.

Na podlagi tega načela je zgrajena določba § 2³ obrt. zak. Sploh zakon ne utemeljuje glede pripustnosti k obrtnemu obratu nobene razlike.

Obrtni zakon razločuje tri vrste obrta: proste obrte, rokodelske obrte in koncesijske obrte (§ 1 ob. zak.)

Obrti, ki niso niti rokodelski niti koncesijski, so prosti, na primer trgovski obrt.

Glede rokodelskih obrtov določa § 8⁸ ob. z. nekatere olajšave za izkaz izvežbanosti pri obrtjih, ki jih izvršujejo navadno ženske. Ne dolgo tega sem čital v časnikih, da je neka ženska napravila — čevljarški pomočniški izpit, druga pa mizarskega.

Posebno obzirnost na žensko delavstvo določajo §§ 74⁵, 88 a, 93, 94⁵, 96 b³ ob. z., zlasti pri večjih obrtnih podjetjih in posebno zaradi dostojnega ravnanja, umestnosti dela, zdravstvenih ozirov nedoletnic in otročnic, nedopustnosti nočnega dela v tovarnah itd.

III.

Slovesna svedočba.

Glede samosvedočbe na polju zasebnega državlanskega prava smo videli, da more biti ženska sama sebi svedok ravnotako kakor moški; ona more zlasti posvedočiti z isto močjo kakor moški svojo zadnjo voljo. V zadnji volji razpolaga človek s svojim premoženjem, v razpolaganju z imetjem ni razlike med moškimi in ženskami, in tudi glede samosvoje svedočbe o takih razpolaganjih ne. Zato je pismena oporoka ženske prav tako veljavna kakor oporoka moškega, in to iz razloga naravnih, prirojenih človeških pravic ne more biti drugače.

Vse drugačno pa je vprašanje pri svedočbah za druge, zlasti in v prvi vrsti pri slovesni svedočbi.

1. Najvažnejša je slovesna svedočba pri oporokah. Za takšno so pa po § 591 obč. drž. zak. absolutno nesposobni: blazniki, slepci, glušci, mutci, mladeniči pod 18. leti, ženske osebe, redovniki,

hudodelci iz dobičkarstva. Ženske se tukaj nahajajo v prav čudni družbi. Zakon je svoj čas ženskam odrekel pravico oporoškega svedoštva, ker je bil mnenja, da ženske v gospodarskih in drugih važnih zadevah, ki pridejo pri oporoki v poštev, nimajo zadostnega umevanja in pregleda. Ta nazor se je sedaj seveda že preživel.

Samo v okoliščinah nevarnosti morejo po obč. drž. zak. biti ženske, redovniki in mladeniči, nad 14 leti stari, oporočni svedoki na ladjah, ob času kuge ali drugih nalezljivih boleznih.

2. Slovesno svedočbo nahajamo še pri nekaterih pravnih poslih.

Taki pravni posli so vobče oni, pri katerih je treba posebnega poverjenja, da je res opravičenec osebno razpolagal s svojimi pravicami, namreč kadar je treba posvedočbe njegove istotnosti na pravnih listinah, za katere je predpisano sodno ali notarsko poverjenje. Ako v dejanskem slučaju sodnik ali notar stranke ne pozna, treba za to dveh slovesnih svedokov, ki s svojim podpisom poverjujeta, da je podpisalec zares isti, ki z listino razpolaga. Po zakonu z dne 4. junija 1882 št. 67 drž. zak. se sme ženska pritegniti za svedočbo istote samo kot druga svedokinja.

Novela k obč. drž. zak. je odstranila tudi omejevanje žensk glede slovesne svedočbe, namreč:

1. Tudi ženske mogo biti prav kakor moški oporočne priče brez vsakega omejevanja (§ 55 k § 586, 591 in 601 obč. drž. zak.).

2. Zlasti morejo odslej ženske biti priče pri (vseh) pisanih listinah in oporokah ter notarskih zapisih in poverjenjih in sicer edine ali dopolnitvene priče in morejo istotako poverjevati podpise v malotnih zemljiškoknjižnih zadevah (§ 3).

3. Končno pozna tudi kazenskopravni red slovesno svedočbo takozvanih sodnih svedokov, ki jih je pozivati pri važnih činih preiskave, zlasti pri izvedencih. Tudi tukaj zakon izključuje sodne svedoke - ženske, zahtevajoč v § 102 kaz. pr. r. izrečno le moške svedoke.

IV.

Stališče ženske v pravnem postopanju.

V nekoliko drugačnem oziru kakor zgolj v področju zasebnega prava pride ženska v poštev kot upravičenka v pravnem postopanju in sicer: 1. v civilnem postopanju to je a) v spornem,

b) izvenspornem, in c) nespornem (izvršilnem) postopanju, in 2. v kazenskem postopanju.

V vseh postopanjih so bolj ali manj vplivni in odločevalni oziri javnega prava.

A. Ženska pride v postopanjih v poštev v prvi vrsti pri dokazu. Dokazila pa so poleg krajevnega ogleda, listin, izvedencev — tudi priče in stranke same, sploh osebe.

V dokazno svrho je iz naravnih razlogov sposobno vse, kar more pojasniti ali izpričati sporno zadevo. Najbolj sposobna je pač oseba — poizvediteljeva in kot taka vsaka razsodna oseba brez razlike spola v enaki meri. Čestokrat ženska boljše opazuje nego moški.

B. Drugače pa je v vseh postopanjih več ali manj pravno stališče ženske zmanjšano nasproti moškim.

1. Kar zadeva zastopanje

a) samega sebe, je za civilno postopanje naglašati, da oseba brez razlike spola lahko civilne pravice pridobiva in se lahko veljavno obvezuje, zato ji mora zakon prepustiti pravico, da izterjava, da je terjana, in da pred sodiščem te svoje zadeve zastopa sama, kolikor ni predpisano zastopanje po strokovnjaku-odvetniku.

b) povsem drugačna je zadeva glede zastopanja drugih, tukaj je pravica ženske omejena.

α) V § 29 civ. pr. r. je zastopanje drugih, v kolikor ni predpisano odvetniško postopanje — torej pri okrajnih sodiščih — izrečno omejeno na svojepravne osebe moškega spola.

β) Samo ena izjema je določena v prilog ženski in sicer samo soprogi v § 449 civ. pr. r., ki dovoljuje, da sme v malotnih zadevah žena zastopati s pooblastilom svojega moža.

2. V kazenskem postopanju so pravice ženske nekoliko večje, a sicer tudi nepopolne.

a) Kjer ni predpisano zastopništvo po strokovnjakih zlasti odvetnikih (§ 39 kaz. pr. r.), more ženska zastopati sama sebe.

α) Ona je za svoje kazenske čine sama odgovorna, mora in more zato tudi dajati odgovor sama, namreč kot obdolženka ali obtoženka zagovarjati se sama.

β) Pri prestopkih in pregreških more nastopati ženska sama kot zasebna obtožiteljica ali udeleženka, ker zakon ne dela

in ne more delati razlike; ako potreba, more sodišče moškemu ali ženskemu zasebnemu obtožitelju ali udeležencu naložiti, da si najame na kraju sodišča stanujočega pooblaščenca ali pravnega zastopnika iz seznamka zagovornikov (§§ 46—50, 91, 236² kaz. pr. r.).

b) Zopet drugačna in omejena je ženska pravica glede zastopanja drugih.

α) V obče je žensko zastopanje drugih po kaz. pr. redu iz l. 1873 nedopustno.

β) Izjema mogo vložiti po § 282 ničnostno pritožbo in po § 465 priziv za moža — žena in njegovi sorodniki v navzgornji ali navzdoljni vrsti, torej možki in ženski, zlasti mati, sestra itd.

γ) Pri prestopkih je po § 455² kaz. pr. r. obdolženec upravičen, da se da zastopati po pooblaščenču, vprašljivo je, ali tudi po ženski. Warhanek (Ger. Z. 1912/22) se izreka proti dopustitvi žensk, istotako Rulf, a Waser jo pripušča, saj ženske za moža in sorodnike smejo vlagati ničnostno pritožbo in priziv. To stališče bo tudi pravo, ker zakon ne razlikuje med pooblaščencom in pooblaščenko in ker pri prestopkih ni razlogov za preveliki formalizem, posebno ker v zadevah zasebne obtožbe veljajo v mnogem oziru določbe obč. drž. zakonika zlasti o pooblastitvi (§§ 1002, 1008 obč. drž. zak.).

δ) Kot posebnost naj se omenja iz določbe § 404 k. p. r., da so ženske in sicer tudi soproge, matere in sorodnice izključene od navzočnosti pri izvršitvi smrtne kazni.

ε) Sicer pa more ženska kot sel in poročevalka za drugega javiti se pri sodišču in doseči v potrebnih slučajih brez pooblastila uspeh za pošiljatelja, ker je v kazenskem pravu treba dognati objektivno resnico, in mora zato sodišče v mnogih zadevah poslovati uradoma in zlasti poučevati stranke o njih pravicah v zmislu § 3 kaz. pr. r. osobito tudi o pravicah in dolžnostih glede zastopnika in zagovornika.

3. Manj formalno kakor v civilni in kazenski pravdi je zastopanje drugih v izvenspornem postopanju, kjer gre največkrat za dosego sporazuma, in je sporne zadeve zavračati na civilnopravno pot (§ 1⁷). Saj že za vročbo navadno ni predpisana vročba v lastne roke in po sodnem organu, ampak zadostuje vročba domačinom (§ 2³, 6 izvensp. postopnika).

Vendar je v »Not. Ztg.« 1912 dr. E. Kellner zastopal nazor, da je nedopustno žensko zastopništvo; uredništvo samo pa se je v pristavku izreklo zanj.¹⁾

4. Žensko zastopništvo je končno pripuščeno v postopanju pred obrtnimi sodišči, ne sicer izrečno, pač pa tihoma, ker § 25 zakona od 27. novembra 1896, št. 218 drž. zak. ne dela razlike med moškimi in ženskami in dopušča zastopanje po sorodnikih, poslovodjih in nameščencih, med katerimi so torej tudi sorodnice, poslovodke in nameščenke, saj trgov. zakon pripoznava celo prokuristke (čl. 42 trg. zak.) in trgovke.

5. Kar velja za izvensporni postopnik, velja po večini tudi za nesporno (izvršilno) postopanje, o katerem se bo še govorilo posebej.

V.

Ženska v javnem in cerkvenem pravu.

Najmanj enakopravnosti in pravic so deležne ženske v področju javnega prava.

1. V politiki se celi narodi pri nas in drugod težko bore za pravico ravnopravnosti in čestokrat brezuspešno, zato je pač umevno, da si ženska na tem polju najtežavneje pribori novo pravico v zmislu enakopravnosti z moškim spolom.

a) Ženske so pač bile in so še znamenite in slavne vladarice, to pa gotovo ne iz politične enakopravnosti, — ampak le nedomestno, v slučaju prirodne sile, kjer in ker moških ni. Take prirodne sile pa preprosta državljanka nima na svoji strani.

b) Naše ženstvo bo, vzlic mogočnemu in zanje ugodnemu toku časa, še pač dolgo čakalo, da doseže enakopravnost z moškimi vsaj v navadnih pravicah državljanov. Samo na Švedskem postanejo ženske lahko poslankе, na Angleškem bijejo sufragetke krvavi boj za poslanstvo brez uspeha. Dolgo bo treba, da izvojuje naše ženstvo poleg učiteljic, poštaric, v novejšem času tudi nekaj doktoric-zdravnic (na Dunaju, v Trstu, v Bosni) — tudi svoje deželne in državne poslankе. Na Češkem je bila izvoljena za deželno poslanko Kuneticka, a javni glasovi so se množili, da ta poslanka ne bo pripoznana. Končno je bil razpuščen deželni zbor in vladi ni bilo treba razveljaviti prvega ženskega deželnega poslanstva.

¹⁾ V najnovejšem času — v začudenje — proti: o. 21./10. 1913 R I 737/13, Not. Zeit. 1913, 47.

c) Pri nas ženska še v občinski odbor ne pride, kako bi torej prišla v političnem upravnem življenju više. Za odbornike in namestnike se smejo voliti samo moški (§ 9 obč. vol. r. za Kranjsko).

V avstrijskih kronovinah imajo ženske pač volilno pravico kot davkoplačevalke — pa še tudi to le največ ne osebno, ampak s pooblastilom (§ 4 obč. vol. reda za Kranjsko), V najnovejšem času imajo ženske na Kranjskem pravico tudi osebne volitve v ljubljanski občinski svet. Voljene pa ne morejo biti.¹⁾ ²⁾

d) Izrečno so omejene ženske pravice nasproti moškim v § 30 društvenega zakona z dne 15. novembra 1867, št. 134 drž. zak.: Inozemci, ženske in nedoletniki ne smejo biti člani političnih društev.

V državi, kjer je omejena ženska volilna pravica, — In volitev je glavni predmet političnih pravic, — ni neumevno, da ženske ne smejo biti članice političnih društev. Čim pa pride neposredno volilna pravica žensk v splošno veljavo, moralo bo nehati tudi omejevanje žensk pri političnih društvih.

2. Kakor politične, tako spadajo, — vsaj v nekaterem oziru tudi cerkvene zadeve — osobito pri nas, v področje javnega prava zlasti tam, kjer in dokler ni urejena ločitev države in cerkve.

Cerkveno pravo ženskim pravicam ni ugodno.

¹⁾ Zato nosi mati županja, kakor jo lepo naziva naš narod, del županovega imena le po pravu ljudske govornice, kakor svétница, deželna glavarka itd.

²⁾ V zadnjem času (glej „Agramer Tagblatt“ z dne 27./6. 1913, ženska priloga) — so časniki prinesli tudi poročilo o študiji državnega poslanca češkega, dr. Frante, predloženo ustavnemu odseku poslanske zbornice: O vprašanju ženske volilne pravice in nje zgodovinskem razvoju. Zanimiva razprava izvaja, da so imele v starem parlamentu (zgrajenem na kurijah) veleposestnice aktivno in pasivno volilno pravico; da imajo trgovke posredno volilno pravico v trgovske in obrtne zbornice, da žene v Avstriji, kolikor imajo volilno pravico, volijo le posredno s pooblastilom. V Gorici in Gradiški volijo ženske v splošni kuriji osebno, v mestih (razun Ljubljane, kjer volijo osebno) volijo ženske s pooblastilom, kakor sploh v Galiciji, Istriji, na Koroškem, Kranjskem, Moravskem, Štajerskem in Gorenjem Avstrijskem. Na Solnograškem, Tirolskem in v Šleziji volijo ženske v mestih in kmetskih občinah, na Predarelskem po novem zakonu 1909 v vseh volilnih razredih osebno, nesamostojne (zakonske) žene volijo po možu. Na Češkem, v Bukovini, Galiciji, na Koroškem, Kranjskem, Gornje Avstrijskem, Dolenje Avstrijskem, Štajerskem in Tirolskem zakon izrečno ne prepoveduje volitve ženskih poslancev.

a) Pač je krščanstvo v socialnem oziru pomoglo ženski do izdatno višjega stališča v domačnosti in v ženitnem zakonu, a pristopa v cerkveno upravo cerkev ženski ne dovoli.

Cerkveni običaj, — čeprav iz razumljivih razlogov, — deli ženske in moške v cerkvi na svoj kraj, ženske na manj dostojanstveni levi kraj.

Vendar se je ženska v cerkveni upravi povzdignila do redovnice, milosrčnice, učiteljice, menda celo med prvimi učiteljicami. Od milosrčnice — do lekarnice in zdravnice je takorekoč le en korak, in čudno je, da ga žensko redovništvo ni doseglo, ali se vsaj ni potegovalo zanj.

b) Saj se je ženstvo — redovništvo potegovalo celo za dostojanstvo duhovništva.

Neugodno stališče ženske v cerkvi ima svoj vir že v apostolskih časih, takrat seveda v drugačnih socialnih razmerah ženske. V pismu apostola Pavla na Korinčane¹⁾ je znani izrek: »mulieres taceant in ecclesiis.« Od duhovniškega posvečenja (ordinacije) so izključeni v prvi vrsti nekrščenci, nadalje pa ženske, ker po besedi apostola Pavla nimajo pravice glasovanja. Toda ženske se v cerkvi niso zadovoljevale s tem odrivanjem. V 12. stoletju so se španske redovnice resno potegovale za dosego duhovniškega dostojanstva, zlasti so zahtevale pravico izpovedovanja vsaj kot opatinje glede podrejenih redovnic. Pozivale so se na mater Marijo, ki je bila vrednejša od apostolov, zakaj bi torej opatinja ne mogla biti enakopravna drugim duhovnikom? Papež Inocencij III. je sicer pritrnil, da je bila Marija vrednejša nego apostoli, vendar pa Kristus ni izročil ključev nebeškega kraljestva njej, — in s tem je bila zadeva rešena (2. pogl. 10. dekr. de poenit.) za takrat in danes.²⁾

c) Skoraj čudno je, da ne nahajamo nikjer pri cerkvah — cerkovnice. In res žena ne more biti cerkovnica.

¹⁾ I. Kor. pogl. 14, 34: Žene naj v vaših zborih molče . . . , . . . zakaj grdo je ženi govoriti v cerkvenem zboru.

²⁾ Zanimiva je vest iz začetka 14. stoletja; učenjak Joannes Andrea, pisec glose h kanonskemu pravu (za liber sextus ter constitutiones Clementinae), vrstnik pesnika Petrarke, vseučiliški učitelj kanonskega prava v Bolonji je imel hčere-učenjakinje in učiteljice kanonskega prava na vseučilišču. Med njimi je bila hčerka Novella tako lepa, da je predavala za šolsko tablo zato, da ni njena lepota širila raztresenosti med poslušalci.

V Razlagovem »Pravniku Slovenskem« (l. 1872, str. 150) sem našel slučaj, v katerem je cerkvena občina postavila žensko cerkovnico. Cerkovnica je potem izterjevala bero, ki je nekateri župljani niso hoteli plačati; zato je cerkovnica zahtevala pri okrajnem glavarstvu, naj izterja zaostalo njeno bero uradnim izvršilnim potom. Okrajno glavarstvo je vprašalo župnika, ki je sicer potrdil, da je župno predstojništvo postavilo žensko cerkovnico pod pogojem, da cerkovniške posle opravlja po kakem moškem, kajti kakor se spodobi, cerkvenih služeb ženska ne sme opravljati. Vzlic župnikovemu priporočilu je okrajno glavarstvo izterjanje cerkovničine bere odbilo, ker more cerkovniške posle po določbah cerkvenega prava opravljati le moški kot clericus minor in se z opravljanjem teh poslov po hlapcu le izogne pravu. Na cerkovničino pritožbo je namestništvo štajersko poročalo zadevo škofijstvu, ki ženski ni priznalo cerkovniškega dostojanstva, in potem je namestništvo odbilo pritožbo cerkavnice, pač pa je župniku naročilo, naj on izterja bero in plača terjatev nepriznane cerkavnice.

Kakor cerkavnica, ne more ženska biti tudi ministrantka, saj spada ministriovanje istotako v cerkavnikove posle.

VI.

Ženska v izvršilnem postopanju.

Stališče ženske v izvršilnem pravu je odvisno od stališča državljanskega prava. Ker pristojna ženski po našem državljanskem zakonu popolna enakopravnost v razpolagi s svojim premoženjem, zato pač načeloma tudi v izvršilnem postopanju ne bo najti za žensko drugega stališča, kakor zlasti v predhodnem spornem ali izven-spornem postopanju.

1. Seveda se more v izvršbi ženska v svojih zadevah zastopati sama. Tudi glede svedočbe za druge ni nobene razlike, ker § 78. izvrš. r. predpisuje veljavo vseh dotičnih določb v §§ 1. do 73. c. pr. reda (glej Schauer pri § 78. izvrš. r.).

Toda za izvršbo veljajo javna načela v mnogo večji meri nego li za civ. pr. red, in sodnik ni vezan samo na dokaze, predlagane po strankah, marveč ima pravico uradoma zaslišati tudi druge udeležence ali pojasnilce (§ 55. i. r.).

Na podlagi te določbe v zakonu in tudi v praksi ni ovire, da v izvršbi zastopa žena moža s pooblastilom ali celo brez pooblastila. Na vsak način pa ženino posredovanje lahko prepreči izključevalne posledice za moža. Zlasti na moževo očitno korist ne bo zadržka zoper ženino zastopanje. V dvomljivih slučajih pa je sodišču ravno na podlagi § 55. možno še n a k n a d n o zaslišati moža osebno.

Na vsak način je torej že v teh slučajih najti večje uvaževanje ženstva, nego sicer v spornem postopanju.

2. Nekatere posebnosti izhajajo iz posebnega stvarnega položaja pri izvršbi.

Obč. drž. zakonik izraža načelo, da more tudi kdo drugi na korist dolžniku (ne na njegovo škodo) plačati njegov dolg in s tem olajšati njegovo obveznost (§§ 1358, 1422, 1423).

Iz tega načela je dosledno izvajati, da more t r e t j a oseba tudi v drugem oziru koristno posredovati za dolžnika. Torej je tudi žena upravičena, da sama plača pri opravi izvršbe možev dolg in predlaga na zapisnik za njega u s t a v i t e v i z v r š b e. Tukaj ona nastopa brez pooblastila za moža v njegovo korist. Tudi sicer more žena prinesti izkaz plačila na sodišče in za moža predlagati ustavitvev.

Sodna praksa se brez pomisleka drži tega pravila.

V točki 20³. navodila za izvršilne organe nahajamo pod napisom: prostovoljne dajatve izvršenca — določbo: prostovoljne dajatve v svrhu izpolnitve izvršbenega zahtevka — ali del te dajatve ima izvršilni organ sprejeti od zavezanca ali od kake druge, k dajatvi pripravljene osebe, torej zlasti tudi od soproge, sestre, matere itd., sploh ženske. Pri plačilu ni gledati na to, kdo plača, ampak kaj in koliko; in enako nadalje v točki 21.: Če zavezanec ali kdo d r u g i za njega dá plačilo pred začetkom oprave izvršbe, — je od nje odnehati (§ 46. izvrš. r.).

3. Toda še eno važno prikazen nam je v izvršilnem pravu vpoštevati v zmislu razširjenih ženskih pravic.

a) Izvršilno pravo potrebuje za svojo svrhu nekaj posebnih pomožnih činiteljev, med njimi zlasti p r i s i l n e g a u p r a v n i k a, predvsem r e d n e g a p r i s i l. u p r a v n i k a. Seveda so v zakonu imenovani samo prisilni u p r a v n i k i in ne upravnice. Zlasti tudi § 106. izvrš. r., govoreč o napravi seznamkov za prisilne upravnike, govori samo o upravnikih in ne o upravnicah.

O pravnem značaju prisilnega upravnika so mnenja različna. Nekateri ga smatrajo zastopnikom sodišča, drugi zastopnikom zahtevaj. upnika ali zavezanca. Nedvomno pa je prisilni upravnik sodni nameščenc, izvršilni činitelj, ki mora zastopati koristi zahtevajočega upnika in zavezanca ali celo postranskih upnikov, kakor nanese stvarni položaj in prilika. Nedvomno tudi stoji prisilni upravnik pod javno zaščito v zmislu § 68. k. z., je torej uradna oseba.¹⁾

b) Izvršilni zakon pozna tudi posebno vrsto prisilnega upravnika, namreč pri z a č a s n i u p r a v i po izdražbi zavezančevega zemljišča (§§ 159. in nasl.).

a) § 161. določa zlasti, da preide prejšnja prisilna uprava z dnem domika v u p r a v o n a k o r i s t izdražitelja.

Po § 159¹. se more tudi izdražitelj imenovati (začasnim) u p r a v n i k o m.

Izdražitelj pa je lahko vsakdo, kdor razpolaga s svojim premoženjem, in kdor izkupilo plača, saj v tem oziru zakon (§§ 18, 1349 o. d. z.) ne dela in tudi z ozirom na pravice osebnosti ne more delati razlike med moškim in ženskim izdražiteljem. Tudi je ženska lahko samostojna trgovka, ki se peča s kupcijami na malo in veliko.

b) Poglejmo, kake o b v e z n o s t i prevzema izdražitelj ali izdražiteljica.

Po določbi § 156. izvrš. r. prehaja nevarnost izdražbanega zemljišča na izdražitelja (izdražiteljico) že z dnem podeljenega domika. Od tega dne mu pristojajo vsi pridelki in dohodki zemljišča, zadevajo ga pa tudi vsa prevzeta bremena, zlasti davki in davščine.

Izročitev zemljišča in knjižni prepis pa se sme izvršiti še le po izpolnitvi dražbenih pogojev.

Zato tudi opravlja upravo zemljišča na svojo korist le za slučaj, da res izpolni dražbene pogoje. Sicer pa mora dati račun o svoji upravi, povrniti ves hasek in vse pridobljene pridelke (§ 145. i. r.) in ga v tem slučaju torej zadeva v s a u r a d n a o d g o v o r n o s t z a č a s n e g a p r i s i l n e g a u p r a v n i k a in odnosno začasne upravnice, pa tudi mu pristojajo vse uradne pravice, zlasti uradna zaščita v delokrogu začasnega upravištva.

¹⁾ Glej zlasti. Dr. K. Ohmayer Ger. Z. št. 33, 34, 44/1905 Hypothek und Zwangsverwaltung; Ehrenzweig Dr. Albert, J. Bl. št. 12/910 Parteilstellung des Zwangsverwalters.

In tako vidimo, da je v tem slučaju stvarna potreba postala soboriteljica ženske pravice in enakopravnosti.

V svojem sodnem poslovanju v Ljubljani sem imel dva slučaja ženske izdražiteljice in začasne upravnice — brez zadržka.

c) Toda iti nam je še korak dalje.

Kakor zakon ne more zabraniti, da je ženska — izdražiteljica, tako in tem manj more braniti in tudi dejansko ne brani, da je ženska — upnica, izterjevalka in naposled zaht. upnica.

V zadevi prisilne uprave pa določa zakon,

α) da zaseženo zemljišče izdraži lahko tudi zaht. upnik sam, in seveda istotako zaht. upnica, tako, da je torej ženska lahko zaht. upnica in izdražiteljica ter začasna upnica obenem.

β) Dalje dopušča zakon, da more tudi pri redni prisilni upravi biti v nekaterih slučajih redni izvršilni upravnik — zaht. upnik sam (§ 107.).

γ) Končno določa zakon, da za začasno, izdražiteljevo upravo veljajo vse iste določbe kakor za redno prisilno upravo (§ 159¹⁻⁵ izvršilnega reda).

In sedaj zopet samo ob sebi nastaja vprašanje, ali more biti tudi ženska — zlasti zaht. upnica — redna izvršilna upravnica?

Pri tem vprašanju moramo razlikovati dva slučaja: a) imenovanje prisilnega upravnika izven osebe zaht. upnika; b) imenovanje prisilnega upravnika v osebi zaht. upnika.

Ad a). Prisilnega upravnika v navadnih slučajih imenuje sodišče izmed zaupnih oseb, katere naznani sodišču politično oblastvo in o katerih je v zmislu § 106. napravljen posebni seznamek. V tem seznamku se nahajajo dosedaj sami moški. Pri sestavi seznamka sodeluje politično oblastvo, ki dosedaj še ni predlagalo nobene ženske in se tudi ni nadejati, da bi jo imenovalo kmalu. V tem slučaju torej tudi sodišče ne more imenovati ženske upravnice iz seznamka, ker je v seznamku ni.

Ad b). Toda zakon dopušča v izjemnih slučajih osobito na upravičeni predlog strank tudi imenovanje upravnika izven upravniskega seznamka, zlasti če sposobnega upravnika ni, ali nobeden noče ali ne more prevzeti upravnštva iz drugih važnih razlogov (§ 107¹⁻³).

Ker zakon ne izključuje zaht. upnika, more končno biti prisilni upravnik — zaht. upnik sam.

In če je zaht. upnik ravno ženska, more in mora postati ženska na svoj predlog prisilna upravnica, kajti drugače se prisilna uprava ne more izvesti, izvršba bi se morala ustaviti, s tem pa bi se odrekla pravna pomoč — državljanki.

Dosedaj sicer še tak dejanski primer prisilne upravnice ni znan, vendar ni nikakor izključen.

Uradno (to je brez strankinega predloga) je sodno imenovanje redne prisilne upravnice — ženske izključeno tako dolgo, čokler pristojna politična oblastva ne bodo priporočala žensk za upravniški seznamek. Za vsprejem v tak seznamek je predvsem merodajna dejanska sposobnost in izvežbanost, sicer pa ženske izrecno niso izključene.

VII.

Zaključni pregled kaže, da v veljavnem pravu nahajamo ženske pravice tudi tam, kjer jih zakon izrecno sam ne navaja.

1. Tako nahajamo ženske pravice v področju zasebnega prava povsod tam, kjer gre za pravice osebnosti, za prirodne pravice.

Vzglede smo našli pri pravicah razpolage, in dosledno tudi razpolage s premoženjem z zadnjevoljno naredbo, kjer zakon, govoreč o zapustniku, mora govoriti istotako o zapustnici.

Posledice tega načela nahajamo v izvršilnem pravu:

- a) Ženska je upnica, terjalka, tožnica, zaht. upnica;
- b) nadomestna izvršilna plačevalka;
- c) izdražiteljica — začasna upravnica;
- d) zaht. upnica — izjemna redna prisilna upravnica.

2. V področje javnega prava segajo često tudi zasebne pravice, ki imajo za posledico večkrat tudi učinke v javnem pravu. Kdor ima premoženje, plačuje davek, ima zato tudi volilno pravico v večji ali manjši meri. Zato zasebne pravice pridobivajo zasebnim upravičencem tudi javne pravice.

Pravice ženske v javnem pravu pa so čestokrat omejene iz razlogov javnega prava, iz javnih ozirov, največkrat izrecno, včasih zgolj tiho. Zato v javnem pravu ni že vselej ustanovljena ženska

pravica, ako je zakon izrečno ne izključuje. Uveljavljenje ženskih pravic v javnem pravu pa je tam najugodnejše, kjer zakon žensk ne izključuje in zlasti, kjer je posledice javnega prava iskati v pravicah zasebnega prava, kakor osobito v obrtnem pravu. Po tej poti so si ženske priborile celo v političnem pravu — vsaj dejansko izvolitev deželnozborske poslanke, ki pa žal ni prišla do končne pravne rešitve.¹⁾

Iz pravosodne prakse.

A. Civilno pravo.

a) Ako zahtevajoči upnik predlaga ustavitev izvršbe zato, ker bi vsled pravice koga drugega bila oprava izvršbe nedopustna, mu ne pristojata proti zavezancu pravica do povračila ustavitvenih stroškov.

(Knjiga judikatov št. 215.)

Radi nasprotujočih si določb je plenis. senat c. k. r. vrhovnega sodišča s sklepom od 23. marca 1915, prez. 100, sklenil vpisati gorenji pravni stavek v knjigo judikatov iz razlogov:

Pravdnemu razmerju strank ustreza njiu razmerje v izvršilnem postopanju. Stranki sta isti, identiteta strank se ne spremeni s sukcesijskim ali jamstvenim razmerjem, ki je izkazano po §§ 9. in 11. izvrš. reda. Tako v pravdnem kakor v izvršilnem postopanju stopijo lahko druge osebe s pravnimi, oziroma izvršilnimi strankami v pravni stik in tako povzročijo vprašanje o povračilu stroškov, ki se ne na-

¹⁾ Žensko vprašanje je pri nas povsem neobdelano. Tudi z ženskim vprašanjem se je bavil tupatam kdo le mimogrede.

Prvi je pač v našem slovstvu budil pozornost za žensko vprašanje — kar je značilno za naše razmere in za osebnost pisatelja (edini) dr. Radoslav Razlag v „Novicah“ l 1871: O samostalnosti ženskega spola. Pozneje se pojavljajo večji ali manjši paberki redko v spisih Pavline Pajkove, v novčjem času za drugod početega živahnega gibanja ženskega v socialnem pomenu v Slovenki (Marica Strnadova, Zofka Kvedrova); zadnja leta je prinašala članke socialnega ženskega vprašanja „Slovenska žena“, in v zadnji dobi prinaša „Agrar Tagblatt“ nedeljsko žensko prilogo, posvečuje pažnje o ženskem gibanju po vsem svetu; večje ali manjše vesti o ženskem socialnem gibanju prinašajo prilično tu in tam naši dnevnikarji.